

ISTORINIŲ MEDINIŲ STATINIŲ IŠSAUGOJIMO PRINCIPAI (1999 m.)

Priimti ICOMOS 12-ojoje generalinėje asamblėjoje Meksike, 1999 m. spalio mėn.

Šio dokumento tikslas yra apibrėžti pagrindinius ir universaliai taikytinus istorinių medinių statinių apsaugos ir išsaugojimo principus bei praktikas su derama pagarba jų kultūrinei reikšmei. Istoriniai mediniai statiniai čia reiškia visų tipų pastatus ar konstrukcijas, vien arba iš dalies medinius, kurie turi kultūrinę reikšmę arba yra istorinės teritorijos dalis.

Siekiant išsaugoti tokius statinius, šie *Principai*:

- pripažįsta visų laikotarpių medinių statinių, kaip pasaulio kultūros paveldo dalies, svarbą;
- atsižvelgia į didžiulę istorinių medinių statinių įvairovę;
- atsižvelgia į įvairias medžio, naudoto jų statyboms, rūšis ir savybes;
- pripažįsta visiškai arba iš dalies medinių konstrukcijų pažeidžiamumą dėl medžiagų irimo ir nykimo, kintant aplinkos ir klimato sąlygoms, sukeltoms drėgmės svyravimų, šviesos, grybelio ir vabzdžių kenkimo, susidėvėjimo, gaisro ir kitų nelaimių;
- pripažįsta dėl pažeidžiamumo, netinkamo naudojimo, tradicinio dizaino ir statybos technologijų išmanymo bei įgūdžių praradimo didėjančią istorinių medžio statinių retumą;
- atsižvelgia į didelę veikslių ir paveiklos¹ įvairovę, reikalingą siekiant išsaugoti ir konservuoti šiuos paveldo išteklius;
- atkreipia dėmesį į Venecijos chartiją, Buros chartiją ir susijusias UNESCO bei ICOMOS doktrinas, taip pat siekia taikyti šiuos bendruosius principus istorinių medžio statinių apsaugos ir išsaugojimo tikslais.

Ir teikia šias Rekomendacijas:

PATIKRINIMAS, DOKUMENTAVIMAS IR DOKUMENTACIJA

1. Konstrukcijos ir jos dalių būklė turi būti detalai dokumentuoti prieš bet kokią intervenciją, taip pat kaip ir jos tvarkymui naudotos medžiagos, pagal Venecijos chartijos 16 straipsnį ir ICOMOS Paminklų, pastatų grupių ir vietų bei vietovių dokumentavimo chartiją. Visa susijusi dokumentacija, įskaitant charakteringus perteklinių medžiagų ar elementų, pašalintų iš konstrukcijos, pavyzdžius ir informaciją apie aktualius tradicinius įgūdžius ir technologijas, turėtų būti surinkta, kataloguota, saugiai kaupiama ir kaip pridėra prieinama. Dokumentacijoje taip pat turėtų būti įtrauktos specifinės priežastys, pateiktos parenkant išsaugojimo darbus medžiagas ir metodus.

2. Apgalvota ir tiksli medinių konstrukcijų būklės ir irimo, konstrukcijų susilpnėjimo diagnozė turėtų būti pateikiama prieš kiekvieną intervenciją. Diagnozė turėtų būti pagrįsta dokumentiniais įrodymais, fiziniu patikrinimu² bei analize ir, jei būtina, fizinės būklės matavimais ir neardomaisiais bandymų metodais. Tai neturėtų užkirsti kelio būtinoms nedidelės apimties intervencijoms ir priemonėms ekstremaliois situacijomis³.

STEBĖSENA IR PALAIKOMOJI PRIEŽIŪRA

3. Nuosekli reguliarios stebėsenos ir palaikomosios priežiūros strategija yra kritinė istorinių medžio statinių ir jų kultūrinės reikšmės apsaugai.

INTERVENCIJOS

4. Pagrindinis išsaugojimo ir konservavimo tikslas yra išlaikyti kultūros paveldo autentiškumą ir vientisumą. Todėl kiekviena intervencija turėtų būti pagrįsta tinkamais tyrinėjimais ir įvertinimais. Problemos turėtų būti sprendžiamos pagal aktualias sąlygas ir poreikius, su derama pagarba estetinėms bei istorinėms vertybėms ir istorinio statinio ar vietos arba vietovės fiziniam vientisumui.
5. Bet kuri siūloma intervencija pirmiausia turėtų:
  - a) laikytis tradicinių priemonių;
  - b) būti grįžtamoji⁴, jei techniškai įmanoma; arba
  - c) bent jau nepakenkti ar nesukliudyti būsimiems išsaugojimo darbams, kai tik tai gali tapti reikalinga; ir
  - d) netrukdyti vėlesnės prieigos prie konstrukcijoje esančių įrodymų.
6. Minimali intervencija į istorinio medinio statinio audinį yra idealas. Tam tikromis aplinkybėmis minimali intervencija gali reikšti, kad jų⁵ išsaugojimas ir konservavimas gali reikalauti visiško ar dalinio demontavimo ir vėlesnio surinkimo iš naujo, siekiant turėti galimybę taisyti medines konstrukcijas.
7. Intervencijų atveju istorinis statinys turi būti suvokiamas kaip visuma; visai medžiagai, įskaitant konstrukcinius elementus, užpildo plokštes⁶, apkalimą⁷, stogus, grindis, duris bei langus ir t. t., turėtų būti skiriama vienodai dėmesio. Iš esmės turėtų būti išsaugota kuo daugiau esamos medžiagos. Apsauga taip pat turėtų apimti paviršiaus apdailą, pvz., tinką, dažus, dengiamąjį sluoksnį⁸, sienų apmušalus ir t. t. Jei būtina atnaujinti ar pakeisti paviršiaus apdailą, originalios medžiagos, technikos ir tekstūros turi būti kiek tik įmanoma atkartojamos.
8. Restauravimo tikslas yra konservuoti istorinę konstrukciją bei jos laikomąją funkciją⁹ ir atskleisti jos kultūrinės vertes, pagerinant jos istorinio vientisumo, ankstesnės būklės ir dizaino įskaitomumą¹⁰ esamo istorinio materialaus įrodymo ribose, kaip nurodyta Venecijos chartijos 9–13 straipsniuose. Pašalinti elementai ir

kitos istorinio statinio sudėtinės dalys turėtų būti kataloguoti, o charakteringi pavyzdžiai nuolat saugomi kaip dokumentacijos dalis.

TAISYMAS¹¹ IR PAKEITIMAS¹²

9. Taisant istorinius statinius, gali būti keičiama mediena – su derama pagarba aktualioms istorinėms ir estetinėms vėrtėms ir nustačius poreikį pakeisti suirusius ar pažeistus elementus arba jų dalis ar atsižvelgiant į restauravimo reikalavimus.

Nauji elementai arba elementų dalys turėtų būti pagaminti iš tų pačių medžio rūšių ir tos pačios arba, jei tinkama, geresnės klasės¹³ medienos nei keičiamieji elementai. Jei įmanoma, taip pat turėtų būti įtraukti panašūs gamtiniai ypatumai. Drėgmės kiekis ir kiti pakaitinės medienos fiziniai ypatumai turėtų būti suderinami su esama konstrukcija.

Meistriškumas ir statybos technologija, įskaitant apdirbimo įrankius ar mechanizmus, turėtų, jei tik įmanoma, atitikti tuos, kurie naudoti originaliai. Vinys ir kitos šalutinės medžiagos turėtų, jei tinkama, atkartoti originalias.

Jei elemento dalis yra pakeista, naujai ir esamai dalims sudurti turėtų būti naudojamos tradicinės medžio dirbinių jungtys, jei tai tinkama ir suderinama su konstrukciniais reikalavimais.

10. Turėtų būti sutinkama, kad nauji elementai ar elementų dalys skirsis nuo esamų. Nepageidautina kopijuoti keičiamų elementų natūralų sunykimą ar deformaciją. Siekiant suderinti seno ir naujo koloritą, gali būti naudojami tinkami tradiciniai ar gerai patikrinti modernūs metodai, deramai atsižvelgiant, kad tai nepažeis ar nesunaikins medinio elemento paviršiaus.
11. Nauji elementai arba elementų dalys turėtų būti diskretiškai pažymėti įrėža, žyma, įdeginata medyje, ar kitais metodais, kad vėliau juos būtų galima identifikuoti.

ISTORINIŲ MIŠKŲ DRAUSTINIAI

12. Miškų ar miškingų vietų bei vietovių draustinių, kur gali būti įgyjama tinkamos medienos istoriniams mediniams statiniams išsaugoti ir taisyti, įsteigimas ir apsauga turėtų būti skatinami.

Institucijos, atsakingos už istorinių statinių, taip pat vietų bei vietovių išsaugojimą ir konservavimą, turėtų steigti pačios ar skatinti medienos, tinkamos tokiems darbams, saugyklų steigimą.

ŠIUOLAIKINĖS MEDŽIAGOS IR TECHNOLOGIJOS

13. Šiuolaikinės medžiagos, tokios kaip epoksidinės dervos, ir technikos, tokios kaip struktūrinio plieno sustiprinimas, turėtų būti parenkamos ir naudojamos su didžiausiu atsargumu ir tik tais atvejais, kai medžiagų ir statybos technikų

ilgaamžiškumas ir konstrukcinė elgsena buvo patenkinamai įrodyta per gana ilgą laiko periodą. Patogumai, tokie kaip šildymas, ir gaisro aptikimo bei išpėjimo sistemos turėtų būti įrengti, deramai pripažįstant istorinę ir estetinę statinio ar vietos arba vietovės reikšmę.

14. Cheminių konservantų naudojimas turėtų būti dėmesingai kontroliuojamas ir stebimas, tokie konservantai turėtų būti naudojami tik tada, kai yra užtikrinta nauda, kai viešasis ir aplinkos saugumas nebus paveiktas ir kai yra ženkli ilgalaikės sėkmės tikimybė.

ŠVIETIMAS IR MOKYMAS

15. Verčių, susijusių su istorinių medinių statinių kultūrine reikšme, atgaivinimas per švietimo programas yra esminė tvarios išsaugojimo ir vystymo politikos sąlyga. Mokymo programų apie istorinių medžio statinių apsaugą, išsaugojimą ir konservavimą diegimas ir tolesnis vystymas yra skatinami. Toks mokymas turėtų būti pagrįstas visapusiška strategija, kurioje integruoti tvarios gamybos ir vartojimo poreikiai ir kuri apima vietinio, nacionalinio, regioninio ir tarptautinio lygmens programas. Šios programos turėtų būti nukreiptos į visas aktualias profesijas ir verslus, susijusius su tokiais darbais, o ypač turėtų būti skirtos architektams, konservatoriams-restauratoriams, inžinieriams, amatininkams ir vietų bei vietovių valdytojams.

Vertėja Viltė Janušauskaitė ©, Vilnius 2016

ORIGINALO NUORODOS IR KOMENTARAI LIETUVIŠKAM VERTIMUI

¹ *Vert. koment.* Paveika – paveldo objektui išsaugoti taikomų restauravimo, konservavimo ir kt. priemonių visuma, elgesio su juo būdas (angl. *treatment*).

² *Vert. koment.* Angl. *inspection*

³ *Vert. koment.* Priemonės, kurių būtina imtis skubiai, pavyzdžiui, siekiant užkirsti kelią statinio avarijai.

⁴ *Vert. koment.* Grįžtamoji intervencija yra tokia, kurios padarinius vėliau, esant poreikiui ar nustačius, kad taikytas metodas netinkamas, galima pašalinti be jokių pasekmių.

⁵ *Vert. koment.* Turimos galvoje medinės konstrukcijos.

⁶ *Vert. koment.* Užpildo plokštė (angl. *in-fill panel*) – nelaikantysis konstrukcinis elementas, tvirtinamas prie laikančiųjų statinio elementų, pavyzdžiui, karkaso, ir atliekantis atitvaros funkciją bei laikantis tik savo svorį.

⁷ *Vert. koment.* Fasado apkalimas medžio dailylentėmis.

⁸ *Vert. koment.* Šiuo atveju dengiamuoju sluoksniu gali būti vadinamas lakas, dažai, gruntas, izoliacinis dervos ar panašios medžiagos sluoksnis ir t. t.

⁹ *Vert. koment.* Turima galvoje išsaugoti konstrukcijos laikomąją galią.

¹⁰ *Vert. koment.* Įskaitomumas, arba suvokiamumas – tai, kaip lengvai galima suprasti konstrukcijos istoriją, perstatymo etapų ir pan.

¹¹ *Vert. koment.* Taisymas šiuo atveju reiškia istorinių konstrukcijų priežiūros, sutvirtinimo, protezavimo ir pan. darbus.

¹² *Vert. koment.* Pakeitimas šiuo atveju reiškia esamų pažeistų elementų pakeitimą naujais, pagamintais pagal esamus pavyzdžius ir sumontuotais tose pačiose vietose.

¹³ *Vert. koment.* Konstrukcinė mediena graduojama atsižvelgiant į jos stiprį ir skirstoma į klases.